

СОЦИАЛНИЯТ И ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ – ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ФОКУСИ

Уважаеми читателю,

Годишник-2012 на УНСС е посветен на социалния и човешкия капитал, чиито изследователски програми са традиционно актуални и значими за съвременното развитие на обществоведската теория и практика.

1. От текущото прераждане на теорията за човешкия капитал мина повече от половин век. Приблизително толкова време изтече и от интензивните опити за преконструиране и адаптиране на теорията за социалния капитал. В същото време практиката изобилства от диференцирани капиталови форми: социална, човешка, интелектуална, информационна, репутационна, екологична, информационна, потребителска и редица други. Актуалната обществоведска мисъл активно експлоатира тези разновидности на капитала, макар в имплицитен вид те да съществуват отдавна. Но без претенции, че са израз и на капиталови отношения.

2. Откоleshни са теоретичните и практическите дискурси за: развитието на образованието и неговата производствена функция, мястото и ролята на здравето в обществения възпроизводствен процес, състезателните рецептори на пазара на труда, институционалните основи на организация на жизнения цикъл, богатството в неговите многостранни проявления и опосредствания, капиталовото движение на жизнените дейности, многостранните инвестиционни ползи, мотивациите в самоусъвършенстването на индивида и обществото, социалните мрежи и институционалните ограничения, ценностната система и нейната постоянна реверсия и още много други. И нека не определяме излишно и прибързано някои автори като "бащи" на социалния и човешкия капитал, а да погледнем внимателно разработките на такива колоси на обществоведската мисъл като Уилям Пети, Адам Смит, Дейвид Рикардо, Джон Ст. Мил, Карл Маркс, Алфред Маршал и др., чиито произведения – на базата на класическата формула за факторите на производството "капитал-труд-земля", прозряха и разкриха величието на труда в процеса на: нарастване на стойността и интелектуалните възможности, ефективната организация, социалната адаптация и др.

И все в тази насока при новите условия – определящото за средата на миналия век отношение "човек-машина" породило съвременните последователи на класическите решения за социалния и човешкия капитал в лицето на Теодор Шулц, Гари Бекър, Джейкъб Минсер, Дъглас Норт и много други, които акцентираха върху новата роля на човешкия фактор в контекста на развитието на неикономическите детерминанти на прогреса: образование; здравеопазване; управление на жизнените дейности, в т. ч. и мотивацията въз основа на функциониращите ценности; социални дейности, в т. ч. социално осигуряване и здравно осигуряване; институционална уредба. Нещо повече, тези породени активни отношения са израз на новата роля на

човека още в релациите "човек-човек", "човек-природа", "човек-космос", "човек-общество" и т.н. Няма съмнение, че всичко това доказва човешкото обгрижване на битието, тържеството на разума при съобразяване с познатата ни скрита природа на средата, апотеоза на човешкия гений като демиург на благоденствие. И може би именно поради това са дълги споровете дали човешкият капитал включва социалния или обратното, или пък те са самостоятелни елементи от капиталовата структура на обществото.

3. Изследователската програма на социалния и човешкия капитал има много страни. Един опит за осмисляне на някои от по-важните от тях изглежда така:

- социалният капитал като натрупано и развиващо се нематериално богатство: проблемът на ценностите;
- трансакции във веригата на социалността на жизнения цикъл "естествена природа-обществено признание на индивида";
- социалният капитал и провалите на пазара;
- открит социален капитал (преследване на общи цели) и закрит социален капитал (преследване на собствени цели);
- социални мрежи и просоциални норми за поведение;
- социалният капитал като средство за постигане на качество на икономическия растеж;
- социалният капитал като издръжка на безпорядъка в обществото;
- доверието към пазара и държавата като социален капитал (проблемът за нарушеното равновесие);
- социалните интеракции като фактор на развитието;
- съвременната синергия между икономическо и социално: икономическото действие като форма на социалното действие;
- дефицитите в социалния капитал и новата роля на държавата;
- институционалните възможности със и без социален капитал;
- битие, степен на установяване, притежание и цели на социалния капитал;
- фактори и форми на социалния капитал и тяхното взаимодействие;
- особености на съвременните социални мрежи;
- социален-структурен-човешки-клиентски капитал;
- създаване на обществен ред и добри практики в използването на социалния капитал;
- разпределение на издръжката за социалния капитал между данъкоплатци и мениджъри;
- роли на човешкия капитал: субект на дейност; субект на отношения (покупко-продажба, наемане на работна сила – способности, социални трансфери и др.); социално-икономически статус (мениджъри, работници, държавни служители, и др.); субект на социално творчество – създаване на институти и институции, граждани с менталност, определена социална среда и др.
- прерастване на човешките ресурси в капитал на фирмата (корпоративен капитал);

- капиталоспособност: човешкият капитал в интелектуалния капитал – творчество (креативност);
- сфери на възпроизводство на човешките качества;
- собственост върху способностите;
- трудовите наемни отношения, като подчинение на творчеството на капитала;
- отчужденост на човешкия капитал като частна собственост;
- способностите на човека в контекста на тяхната значимост: личен или обществен въпрос;
- нарастване на човешките способности като всеобщ исторически закон;
- форми на инвестиране в човешкия капитал;
- човешки и физически капитал: конкуренция и социално партньорство;
- човешкият капитал в знаниеинтензивната икономика;
- маркетизация на човешкия капитал;
- човешки потенциал и човешки капитал;
- стратегия на човешкия капитал: икономико-политическа и политико-икономическа;
- свободно време и човешки капитал;
- изгода от вложенията в човешки капитал;
- съотношения между частни (икономическа теория на семейството) и обществени инвестиции в човешкия капитал;
- амортизация на човешкия капитал;
- от репродуктивен към творчески труд;
- креатосфера на съвременна България;
- формиране и използване на човешките способности;
- провалите на пазара на труда;
- владееене върху трудовата услуга;
- човешки ресурси и човешки капитал;
- дарба-талант-човешки капитал;
- свидетелства на човешкия капитал;
- човешки капитал-доходи;
- човешкият капитал като обществено богатство;
- възвръщане на инвестициите в човешкия капитал;
- човешкият капитал като фактор на икономиката, основана на знание;
- образование и човешки капитал;
- здравеопазване и човешки капитал;
- трудоустройство и информационна мрежа на пазара на труда;
- социален произход и кариера;
- обучение на работното място и кариерно развитие;
- съвременното формиране на техническите задания за образователните изисквания към различните професии като инструмент за координация между образованието и обучението, от една страна, и пазара на труда – от друга страна;
- работодателски предпочитания към по-ниско пред по-високо образованите трудови контингенти;

- текущ разход за възпроизводство на човешкия капитал (жертване на настоящето) и очаквания за благополучия в бъдеще;
- връзката между равнищата на притежаваното образование, постигнатата производителност на труда и трудовото възнаграждение;
- създаването на добри възможности за заетост и междурегионална миграция на работната сила;
- оценка на образователната и здравната политика в контекста на човешкия капитал;
- разпределение на издръжката за човешкия капитал между държава, бизнес и работник;
- оптимален избор между ниско равнище на възнаграждение и големи възможности за обучение или високо равнище на възнаграждение без перспективи за развитие;
- аргументи за отричане съществуването на социалния и човешкия капитал;
- методологическият индивидуализъм в анализа на социалния и човешкия капитал;
- интердисциплинарността в изследванията на съвременните капиталови форми;
- контекстуалност на изследването на социалния и човешкия капитал;
- прилагане на стандартната теория за капитала към човека и дали организационната компетентност е човешкият и социалният капитал, или още нещо?;
- носители на бъдещите парични и непарични доходи от функционирането на социалния и човешкия капитал;
- общото и различното между търсенето и предлагането на социален и човешки капитал;
- държавното вмешателство във формирането, функционирането и развитието на социалния и човешкия капитал и др.

Революцията на инвестициите в човека и обществения ред продължава....

На част от нея са посветени предлаганите в Годишник-2012 студии.

Септември 2012 г.

**Проф. д.ик.н. Пано Лулански,
Председател на Редакционния съвет
на "Годишник на УНСС
и Научни трудове на УНСС"**